

TANIL BORA • Zamann Kelimeleri

İletişim Yayınları 2582 • Birikim Kitapları 23
Birikim Kitapları, İletişim Yayıncılık A.Ş.'nin markasıdır.
ISBN-13: 978-975-05-2343-4
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2018, İstanbul

EDITÖR Barış Özkul
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK SEDA MİT
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46
CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TANIL BORA

Zamanın Kelimeleri

Yeni Türkiye'nin Siyasî Dili

Birikim Kitapları

TANIL BORA 1963 Ankara doğumlu. İstanbul Erkek Lisesi'ni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 1984-88 arasında haftalık haber dergisi *Yeni Gündem*'de gazetecilik yaptı. 1988'den beri İletişim Yayınları'nda araştırma-inceleme dizisi editörüdür. O zamandan beri kitap çevirmenliğiyle de meşguldür. 1993'ten 2014'e kadar üç aylık sosyal bilimler dergisi *Toplum&Bilim* dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı. 1989'dan beri düzenli yazdığı aylık sosyalist kültür dergisi *Birikim*'in 2012'de yayın koordinatörlüğünü üstlendi.

Ağırlıklı çalışma alanları Türkiye'de siyasal düşünceler, özellikle sağ ideoloji ve milliyetçiliktir. Bu konularda yayımlanmış kitapları: *Devlet Ocak Dergâh - 1980'lerde Ülkücü Hareket* (Kemal Can'la birlikte - İletişim Yayınları, 1991), *Milliyetçiliğin Kara Baharı* (Birikim Yayınları, 1995), *Türk Sağının Üç Hali* (Birikim Yayınları, 1998), *Devlet ve Kuzgun - 1990'lardan 2000'lere MHP* (Kemal Can'la birlikte - İletişim Yayınları, 2004), *Medeniyet Kaybı - Milliyetçilik ve Faşizm Üzerine Yazılar* (Birikim Yayınları, 2006), *Türkiye'nin Linç Rejimi* (Birikim Yayınları, 2008), *Sol, Sınızm, Pragmatizm* (Birikim Yayınları, 2010), *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasî İdeolojiler* (İletişim Yayınları, 2017).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7

- Yeni Türkiye* 11 / *Hegemonya* 16 / *Samimiyet?* 19 /
Hayırlı olsun 30 / *Sıkıntı yok* 33 / *Paralel* 37 /
“*Bu millet*” 41 / *Herkesi kucaklamak* 44 / *Kadim* 47 /
Medeniyet denen... 52 / *Kültürel hegemonya* 55 /
Kurumları yıpratmak 59 / *Restorasyon?* 63 / *Marjinal* 67 /
Fıtrat 71 / *Fitne* 75 / *Sadakat* 81 / *İtibar* 85 / *Çift başlılık* 89 /
Durmak yok 93 / *Sen kimsin!* 96 / *Biz, yaparız!* 100 /
Gereği yapılır 103 / *Kimse kusura bakmasın* 108 /
Bedel 117 / *Kurunun yanında yaş* 121 /
Büyük resmi görmek 125 / *Manidar* 131 / *Üst akıl* 136 /
Oparasyon 142 / *Algı operasyonu* 148 / *İhbar celbi* 152 /
Kayyım 156 / *Hiç farkı yoktur* 160 / *İltisak* 165 /
İstifa 169 / *Merhamet* 174 / *Olağanüstü* 178 /
Ölü ele geçirme 182 / *Şehitler ve şahitler* 185 /
Benim esnafım 188 / *Yerli ve milli* 192 / *Malazgirt* 207 /
Bizim kültürümüzde yok 212 / “*Türkiye*” 219 / *Bayrak* 223 /
Mehter 226 / *Dokunulmazlıklar* 232 / *Öfke etiği* 236 /
Mağdur 239 / *En doğal hakkım* 244 /
Tahrik hakkı 249 / *Güruh* 252 / *Kartaca yıkılmalıdır* 255 /
28 Şubat ve Kulturkampf 258 / *İbn Haldun* 261 /
Kınama etiği 267 / *Felaket* 270 / *Hassasiyetlerimiz* 274

SUNUŞ

Elinizdeki kitabın ilhamını, kıymetli arkadaşlarım Baskın Bıçakçı ve Alper Aslandaş'ın –ne yazık ki yıllardır yenilemedikleri– *Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü*¹ ile, Victor Klemperer'in *LTI*² arasında bir yerlerde konuşlandırabilirim.

Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü, modern Türkiye'nin siyasî hayatına damgasını vurmuş deyimleri, sloganları, kalıp sözleri, nesnel bir dil ve ansiklopedik bir serinlikle ihata eder.

LTI, yaşantı içinden, öznel bir dille yazılmış bir kitaptır. Nazi Almanya'sında dile yerleşmiş bazı kelime ve kalıpları ele alır, bunların bazılarının Nazizmin çöküşünden sonra bile sorgulanmadan, doğallıkla kullanılmaya devam ettiğine dikkat çeker. Masum, nötr sayılan bu kelimelerin, söz kalıplarının, bazen ona muhalif olanların bile ezberine yerleşerek, Nazi zihniyetini yaşatmaya devam ettiğini anlatmaya çalışır.

1 Alper Sedat Aslandaş - Baskın Bıçakçı, *Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 4. baskı 2013 – ilk basımı 1995.

2 Victor Klemperer, *LTI - Nasyonal Sosyalizmin Dili*, çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2013. *LTI*'nin açılımı: *Lingua Tertii Imperii*, Üçüncü İmparatorluğun Dili, demektir. Üçüncü İmparatorluk'la kastedilen, nasyonal sosyalist iktidarın kendine taktığı adla Üçüncü *Reich*'tir. Birincisi, Ortaçağ'daki "Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu", ikincisi 1871'de Bismarck önderliğinde kurulan Alman devleti idi; bu üçüncüsünün ebedi olması niyaz olunmuştü.

* * *

Bu derlemede toplanan yazılarda, günümüz Türkiye'sinde carî olan, siyasî dile yerleşmiş hatta kısmen gündelik dile sırayet etmiş kimi *lâfların* anlamlarını, imâlarını, işlevlerini kurca-lyorum. “Lâf”, diyorum; bunların arasında ideolojik yükü çok açık olan kelimeler, kavramlar, *ideologemler* de var, muhaliflerin de rahatlıkla diline dolanabilen, alabildiğine popülerleşmiş, doğallaşmış kalıplar da. Ama büyük çoğunlukla, kâh İslâm-cı, kâh devletlû, kâh umum sağcı ve umum milliyetçi-muhafazakâr dilin lügatıyla meşgulüm. Özellikle de, Recep Tayyip Erdoğan'ın geliştirdiği bir lügattır söz konusu olan...

* * *

Klemperer'in kitabının alt başlığı: “Bir Filologun Notları”dır. O filologdur, ben değilim. Kendimce etimolojik izler sürmeye çalışsam da, elinizdeki neticede, –amatörün bir yanıyla acemiliği, bir yanıyla hevesi tanımladığımı hatırlatarak–, amatör bir çalışmadır.

Buradaki yazılar, *Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü*'nün sistematığına sahip değildir, deneme diliyle yazılmıştır. Kelime ve kavram şeceresine dair bazı dikkatler içerse de, bu yazı toplamı bir “kelimeler” veya “kavramlar tarihi” olma iddiasından uzaktır. Zihniyet tarihine dair bir durum tespitine katkısı olabilir, fakat yine sistematik bir “zihniyet tarihi” çalışması sayılmamak kaydıyla.³

* * *

Kelimeler, mevcut bir içeriği boca ettiğimiz bir kova veya fıçı değil. Kelimeler kaynaktır, pınardır.⁴ Anlamları sadece taşımaz, onlara şekil verir, onları yoğururlar. Kelimenin kaynağındaki unutulmuş üçüncü beşinci anlam, bazen onun carî harcıâlem

3 Kelime tarihi, kavram tarihi, zihniyet tarihi ayrımları hakkında bkz. Ateş Uslu, *Siyasal Düşünceler Tarihine Giriş*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017, s. 78-81.

4 Martin Heidegger, *Was heisst Denken?*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1954, s. 89.

kullanımının sakladığı bir sırrı ele verebilir. Aynı kelime, bir siyasî bildiride farklı, bir iddianamede farklı, medya bülteninde farklı, gündelik kullanımda ayrı bir türlü bükülebilir. Onların tersini yüzünü çevirip bakmayı ihmal etmemeli. Kelimeleri ‘kaptırmamalı’. Kelimelere edebî bir alâkayla ve aşkla bakmayı, sadece edebiyat uğraşına mahsus saymamalı. Bu yazılarda, kelimelere merakla ve evet, aşkla yaklaşmanın, pekâlâ politik bir anlamının olduğu fikrinin peşindeyim.

* * *

Derlemedeki yazıların büyük kısmı, *Birikim*’in internet yayınındaki (www.birikimdergisi.com) “Haftalık” bölümünde yer almıştı. Bu yazıların bazılarında küçük değişiklikler yaptım. “Samimiyet”, “Oparasyon” ve “Yerli ve Milli” makaleleri, aylık basılı *Birikim*’de yayımlanmıştı. “Benim Esnafım”, “İtibar”, “Kadim”, “Durmak Yok”, “Kimse Kusura Bakmasın” ve “Fıtrat” başlıklı makaleler burada ilk kez yayımlanıyor.

TEŞEKKÜR

Yayına hazırlık katkısından da önce, bu yazıları bir araya getirmeye teşvik ettiği için, Barış Özkul’a teşekkür borçluyum. Onun yanı sıra Tansu Açık, İlhami Algör, Faruk Alpkaya, Sedat Altuğ, Barış Bıçakçı, Can Cankoçak, Onur Cankoçak Andreotti, Levent Cantek, Sevilay Çelenk, Aysen Ekmekçi, Yiğit Ekmekçi, Bağış Erten, Özgür Sevgi Göral, Ahmet İnsel, Levent Kavas, Mert Kayaalp, Arnd-Michael Nohl, Burak Onaran, Asım Öz, Bülent Peker, Semahat Sevim, Nilgün Toker, Kerem Ünüvar ve tabii en çok Aksu, ikaz, düzeltme, öneri ve yine teşvikleriyle katkıda bulundular. Işık’ın yazıların bazılarıyla ilgili –durup dururken!– övgüsünü almaksa, benim için en paha biçilmez hediye idi.

TANIL BORA

Yeni Türkiye

“Yeni Türkiye” lâkabı, çıkışı itibarıyla yerli ve millî değil galiba. BBC muhabiri Chris Morris 2005’te *The New Turkey* adıyla bir kitap yayımlamıştı. AKP iktidarının turfanda zamanında Batı medyası, hayırhah bir gözle izlediği Türkiye’deki değişim sürecini, “yeni Türkiye” diye tabir etmeyi seviyordu. *New Turkey*’i, Avrupa Birliği’ne uyum sürecine bağlı demokratikleşme reformları, Kürt meselesinde yumuşama, global piyasaya sıkı eklemleme, genel bir ‘rahatlama’, barışıklık ve özgüven artışıyla tanımlıyorlardı.

* * *

AKP iktidarının kendisi, “Yeni Türkiye” lâkabını, 2010’dan sonra kullanmaya başladı. Aslında 2014’te, Recep Tayyip Erdoğan’ın cumhurbaşkanlığı kampanyasında. Erdoğan bu kampanyayı “Yeni Türkiye Yolunda” adlı bir strateji belgesiyle başlatmış, “Yeni Türkiye’nin cumhurbaşkanı olacağını” duyurmuştu.

Davutoğlu’nun parti genel başkanlığına atandığı 2015 Nisan kongresinde, 2023’ü hedef alan bir *Yeni Türkiye Sözleşmesi* duyuruldu. “Yeni Türkiye, Cumhuriyetimizin 100. yılına yürürken insana, zamana ve mekâna hakkıyla hitap eden kap-

sayıcı bir yenilenmenin ve süreklilik içinde yeniden inşa sürecinin eseri olacak” idi. Yeni Türkiye’nin “zengin kültürel birikimi, özgürlükçü demokrasi tecrübesi, güçlü ekonomisi, insan odaklı siyaset anlayışı, sağlam sosyal dokusu, dinamik insan unsuru, etkin dış politikası ile insanlık âleminin onurlu bir üyesi ve küresel düzenin yükselen gücü” olduğu söyleniyordu.

Batı medyasının (sekiz on yıl önceki) *New Turkey* imgesiyle flört eden bu liberal-muhafazakâr tarif, esas meramı anlatmaz. Erdoğan’ın 2015 yazında “artık milletimizin kızıl elmasıdır” dediği Yeni Türkiye, öncelikle bir güç iddiasıdır. İl il düzenlenen “Yeni Türkiye Konferansları”nın Maraş ayağında (Ocak 2016) Kültür Bakanı Ömer Çelik bunu halkla ilişkiler ve piyasa diliyle söylemişti: “Devlet ve milletler liginde artık şampiyonlar liginde oynayan bir ülkemiz var.” Recep Tayyip Erdoğan, Ankara Garı’ndaki katliamı “kolektif bir terör saldırısı” diye meçhule havale ederken, “çünkü” iç ve dış düşmanların hepsinin hedefinin Yeni Türkiye olduğunu söylüyordu. Yeni Türkiye, sağcı ve milliyetçi söylemin bildik Güçlü Türkiye’sinin yeni sürümüdür.

* * *

“Yeni Türkiye” söyleminin bir hattı (isterseniz ihtiyat payıyla liberal-muhafazakâr diyelim), bu güç ve özgüven iddiasını, statükoyu yıkma ve yenilikçilik hamasetiyle süslüyor. *Sabah*’ta Mehmet Barlas, örneğin: “Yeni Türkiye’nin özgüvenli insanları”, “Uyurgezerler Yeni Türkiye gerçeğini göremez”, “Eski CHP ile Yeni Türkiye’yi anlamak mümkün değil”, “Yeni Türkiye’yi eski bilgilerle anlayamayız”, “Yeni Türkiye yolunda direnenler mutlaka olacaktır”, “Yeni Türkiye eskisinden çok daha ‘Dünyalı’”... Politik hasımlarını eskiliğin, bilmezliğin, anlamazlığın çukuruna gömen bir tahakküm dili... Veya *Star*’da yazan “genç sivil” Yıldray Oğur’un, Yeni Türkiye’nin daha henüz inşa edileceğini, şimdiye kadar yapılanın gecekonduyu yıkararak araziyi temizlemekten ibaret olduğunu söyleyen ‘durmak yok’çu, ‘geleceğe bakan’ dili...

Yıldıray Oğur aynı konuşmasında¹ Yeni Türkiye yolunda önemli bir durak olarak, “yeni neslin Osmanlıca öğrenecek olmasının” geçmişle kopuşu tamir edeceğini de söylemiş. Buradan hemen, Yeni Türkiye söyleminin başka bir hattına bağlanabiliriz. Restorasyoncu-muhafazakâr diyebileceğimiz bu hatta Yeni Türkiye aşağı yukarı Yeni Osmanlı’dır. Yeni Türkiyeciliğin güç, özgüven ve “barışıklık” imgesi, geçmişle barışma ve Osmanlı’nın “modernize edilerek” ihyası tahayyülünde billurlaşır. Osmanlı’dan anlaşılan, “dışarıya” karşı efeliğin yanı sıra, içeride politikaya hacet bırakmayacak güçlü ve adil devletle, etno-dinsel cemaat ‘ortamının’ huzurudur. 1994’ten itibaren *Yeni Türkiye Dergisi*’ni çıkaran ve Erdoğan’a arz edilen Yeni Türkiye Marşı’nın güftesini yazan² Hasan Celal Güzel’in bize anlatabileceği gibi... 1993’te ilk *Akit* adıyla çıkan *Yeni Akit*’in yazarları daha fazlasını anlatabilirler. Orada restorasyon, Kemalist cumhuriyet devri ve ona atfedilen her nevi fesada karşı rövanş arzusuyla dış gücüdür.

* * *

Yeni Türkiye’nin dış bilediği Eski Türkiye de, kendi altın çağında Yeni Türkiye’ydi... Günümüzün Yeni Türkiye’si, –“İkinci Yeni” Türkiye demeyelim de–, ikinci “Yeni Türkiye”dir.

Mustafa Kemal’in nutuklarında çok rastlarız bu lâfza: “Yeni Türk devleti”, “Yeni Türkiye devleti”, “Yeni Türkiye Cumhuriyeti”, “Yeni Türkiye camiası”... 1924 Ağustos’unda öğretmenlere yönelik “fikri hür, vicdanı hür”lü meşhur hitabında: “Yeni Türkiye’nin birkaç seneye sığdırdığı askerî, siyasi, idarî inkılâbat sizin içtimai ve fikrî inkılâptaki muvaffakiyetinizle teyit olunacaktır,” der. 1934-1948 arasında modern Türkiye’yi Batı’ya tanıtmak amacıyla aralıklarla çıkan *La Turquie Kamâliste*,³ Kemalist Türkiye’nin nam-ı diğeri olarak Yeni Türkiye adına da

1 <http://www.milliyet.com.tr/gazeteci-yazar-yildiray-ogur-yeni-turkiye-istanbul-yerelhaber-509727/>

2 *Birikim Haftalık*’ta yayımlanan “Mehter” yazımda değinmişim. Bkz. http://www.birikimdergisi.com/haftalik/7572/mehter#.Wj-ryLdl_IV

3 1937’den itibaren *Kemaliste*...

başvuracaktır: La Turquie Nouvelle. Türk-Amerikan Üniversiteler Derneği'nin 1959'da yayımladığı, Türkiye'nin yaklaşık bir asırdır süren "gelişme hamlesi"nin bir muhasebesi niteliğindeki kitabın adı *Yeni Türkiye*'dir. Memleketin kalburüstü aydınlarının makale verdiği kitapta "Yeni Türkiye", "Atatürk inkılabları ile başlayan yeni düşünüş ve yaşayışın ifadesi" diye özetlenir. Sabahattin Eyüboğlu 1964'te *Yeni Ufuklar*'da hâlâ "din ve ırk kavramları üstüne değil, yurt ve dil kavramları üstüne kurulmuş" olmasıyla övündüğü Yeni Türkiye'den dem vuruyordur.

* * *

Mukayesenin benzetme-aynılaştırma demek olmadığını bile rek, bazı müşterek noktalara dikkat edelim. Miladî söylem ortaktır. Eskiye bätül, bitmiş, geçersiz addeden, kendini kuruculukla meşrulaştırıran ve buradan büyük bir özgüven devşiren miladî söylem. Kemalist Yeni Türkiye'de bu mutlak Yeni, milliyetçi öze dönüşle aşılılarak, eski (en eski!) Türklüğün cevherinin canlandırılmasıyla, yani bir kopukluğun giderilmesi, bir devamlılığın yeniden tesis edilmesi ülküsüyle birleşecektir. Yeni-Yeni Türkiye'de, Yeni'nin Kadim'i diriltme enerjisi kabından taşar; hatta bu söylemin bir kanadında Yeni, tamamen Eski'nin ihyasına adanmıştır. Burada Yenicilik, yenilikçilik söylemindeki statüko karşıtlığı, bir *status quo ante* (daha önceki statüko) savunusuna dönüşür.

* * *

Günümüzün "Yeni Türkiye" söyleminin, Yeni Sağ'la da bir devamlılığı var. 1970'ler/80'ler dönümünde Avrupa ve Amerika'da yükselen Yeni Sağ'ın büyük numarası, solun yenilikçilik ve değişimcilik iddiasını çalmasıydı. Halihazır statükoyu, yani sosyal refah devletini sollukla damgalayarak, statükoya karşı olmanın 'devrimci' kılığını kuşanmıştı. Eski sağın donmuşluğunu çözen, bunu yaparken hem modern bir çehre takınan hem de aşırı uç addedilen radikal (ırkçı, nefofaşist...) akımları 'nezihleştirerek' onların enerjisini kullanmaktan da geri kalmayan bir 'yenilikçiliği' vardı bu dalganın.